

Medpredmetno načrtovanje in medsebojne hospitacije kot obliki profesionalnega razvoja učiteljev

Anita Ambrož

Osnovna šola Muta

Kompetenca, ki jo opredeljujemo kot cilj osnovnošolskega izobraževanja, je usposobiti učence za vseživljenjsko učenje. Ciljev vseživljenjskega učenja si ni mogoče zastaviti brez celostne obravnave učnih vsebin različnih predmetov oziroma brez medpredmetnega povezovanja. Medpredmetno povezovanje zahteva od učiteljev veliko profesionalnega sodelovanja, pa tudi drugačno organizacijo pouka. Zaradi uporabe sodobnih didaktičnih metod in oblik ter večje aktivnosti učencev pri pouku postane petinštiridesetminutna šolska ura prekratka. Rešitev za drugačno organizacijo pouka nam ponuja zakonska možnost uporabe fleksibilnega predmetnika. Medsebojne hospitacije spodbujajo sodelovanje med učitelji pri iskanju, načrtovanju in izvedbi medpredmetnih povezav, preko katerih širimo primere dobre prakse pri pouku. V prispevku opisujem nekaj medpredmetnih povezav in razmišljam o tem, kako zastaviti medsebojne hospitacije, da bodo dosegle svoj namen, to je profesionalno rast učiteljev. Primeri, ki smo jih izvedli na naši šoli, so nam pomagali izboljšati delo pri pouku in prizadevanja za vseživljenjsko učenje učencev in učiteljev.

Gljučne besede: medpredmetne povezave, medsebojne hospitacije, vseživljenjsko učenje, profesionalna rast učitelja

Uvod

Profesionalni razvoj učiteljev je profesionalna odgovornost posameznika, ki se je dolžan nenehno učiti in izboljševati svoje delo v razredu, zato da bi učencem dal največ in najboljše, kar je v vzgojno-izobraževalnem procesu mogoče (Erčulj 2011, 19). Učitelj mora svojo profesionalno odgovornost razumeti kot razvijanje lastne strokovnosti, kar pomeni, da se bo pripravljen učiti vse življenje. Poleg pripravljenosti mora prevzeti odgovornost za načrtovanje in vrednotenje svojega učenja. Odgovornosti za učenje pri učitelju ne razumem kot udeleževanja učiteljev na različnih seminarjih, temveč kot prenos znanj, veščin in izkušenj z izobraževanj v poučevanje. To pomeni, da učitelj svoje znanje ves čas nadgrajuje in nova znanja in veščine seveda uporablja tudi v razredu.

Profesionalni razvoj učiteljev je mogoč v učeči se skupnosti, kjer sta sodelovanje in prenos dobrih praks vrednoti. Če hočemo, da bo šola usmerjena v kakovostno izobraževanje učencev, da bo sledila svoji viziji, poslanstvu, načelom in postavljenim ciljem, se morajo strokovni delavci nenehno izobraževati. Profesionalnega razvoja strokovnih delavcev ne moremo prepuščati zgolj izbiri posameznika, ampak mora biti skrbno načrtovan in v skladu z usmeritvami šole.

Ravnateljeva vloga je tu zelo pomembna:

1. Ravnatelj mora biti zgled za učenje.
2. Ravnatelj mora poskrbeti za razmere, ki bodo spodbujale profesionalizem v zbornici.

Pomembno je, čému da ravnatelj prednost, kako razume učenje in kakšen odnos ima do učenja, učiteljev in učencev (Erčulj 2011, 24).

Pri načrtovanju profesionalnega razvoja učiteljev se mi zdi pomembno, da vsi zapisi na ravni šole (vizija, razvojni načrt, načrt izboljšav) nastanejo kot rezultat skupnega načrtovanja in vrednotenja vseh strokovnih delavcev in ravnatelja. Že priprava omenjenih zapisov na ravni šole učitelje usmerja v načrtovanje profesionalnega razvoja.

Na Osnovni šoli Muta se je pripravljenost učiteljev za spremembe pri delu v razredu pokazala že pri ustvarjanju fleksibilne organizacije pouka v projektu Fleksibilni predmetnik. S fleksibilno organizacijo pouka smo uvedli tako imenovane »blok« ure, kar pomeni, da smo čas izvajanja enega predmeta s 45-minutne ure podaljšali na 90 minut. To pa je terjalo veliko sprememb pri organizaciji pouka v posameznem razredu in pri izbiri metod in oblik učenja pri pouku.

Fleksibilni organizaciji pouka je sledilo načrtovanje medpredmetnih povezav in nato medsebojne hospitacije kot naslednja stopnička v profesionalnem razvoju učiteljev.

Z medpredmetnimi povezavami smo začeli potem, ko so se učitelji seznanili s tematskimi sklopi vseh predmetov istega razreda. Tematske sklope posameznih predmetov smo zapisali in namestili na računalnik v zbornici. Takrat e-zbornice še nismo imeli. Od zamisli o medpredmetnem povezovanju smo se preko načrtovanja do izvedbe in analize medpredmetnih povezav pomikali z majhnimi koraki.

Zadovoljstvo učiteljev in učencev ob koncu učnih ur, ki smo jih načrtovali kot medpredmetne povezave, je bilo zelo veliko, in

»virus« medpredmetnosti se je po zbornici vedno bolj širil. Skupaj z učitelji in pomočnico ravnateljice smo nato začeli ustvarjati organizacijske pogoje za različno načrtovane medpredmetne povezave.

Preskušali smo več različnih načinov in danes učitelji na osnovi lastne prakse izberejo tistega, ki jim glede na predmete v povezavi najbolj ustreza. Dobro izvedene medpredmetne povezave smo kot primer dobre prakse začeli predstavljati v obliki medsebojnih hospitacij učiteljev na šoli. Po prvem letu medsebojnih hospitacij so v anketi vsi učitelji odgovorili, da si jih želijo tudi v naslednjem šolskem letu.

Fleksibilna organizacija pouka je spodbudila medpredmetno načrtovanje, medpredmetno povezovanje smo kot primer dobre prakse začeli širiti z medsebojnimi hospitacijami. Načrtovali smo jih glede na cilj, ki smo ga postavili v začetku šolskega leta in je izhajal iz vizije šole. Izbrani cilj smo zapisali v letni delovni načrt šole.

Medpredmetno načrtovanje

Med cilji vzgoje in izobraževanja sta tudi »spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja« (»Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja« 2007–2012, 2. člen) in »pridobivanje zmožnosti za nadaljnjo izobraževalno in poklicno pot s poudarkom na usposobljenosti za vseživljenjsko učenje« (»Zakon o osnovni šoli« 2006–2013, 2. člen).

Naloga strokovnih delavcev v osnovni šoli je torej nenehno spodbujanje in usposabljanje učencev za vseživljenjsko izobraževanje in učenje. Učenci morajo biti odprti za spremembe in motivirani za učenje vse življenje. Način dela pri pouku mora zato pri njih spodbujati zavedanje o osebnem razvoju posameznika, vseživljenjskem učenju in nenehnem strokovnem razvoju (Krek 2011, 16–18).

Bistveno pa se spreminja tudi vloga učitelja. Učitelj ni več posredovalec znanja, ampak vse bolj postaja »pomočnik« učencu pri njegovem učenju oziroma organizator vzgojno-izobraževalnega dela v razredu. Učenec se iz pasivne vloge poslušalca in sprejemnika informacij in znanj spremeni v dejavnega ustvarjalca v učnem procesu. Vse naštetu pa seveda vpliva tudi na izbiro sodobnih učnih metod in oblik poučevanja (Bevc 2008, 183).

Če hočemo doseči cilje sodobne šole, ki si prizadevajo za vseživljenjsko učenje, moramo predmete znotraj razreda med seboj povezovati. Z medpredmetnim povezovanjem pri učencih razvi-

jamo sposobnost sodelovanja z drugimi, navajamo jih na samostojno učenje, razvijamo spretnost pri iskanju informacij ter kritično vrednotenje. S spremenjenimi oblikami in metodami učenja in poučevanja bi radi povečali kakovost in trajnost pridobljenega znanja (Bevc 2008, 183).

Z medpredmetnim načrtovanjem se učitelji usmerijo:

- v vsebino (temo), ki jo obravnavajo pri različnih predmetih in je zapisana v učnih načrtih;
- v dejavnosti učencev (proces), ki so pogoj za doseganje ciljev sodobne šole.

Preden se lotimo medpredmetnega načrtovanja, morajo biti zagotovljeni naslednji pogoji (Bevc 2008, 184):

- razmisliti moramo, kaj hočemo z medpredmetnim načrtovanjem doseči;
- učitelji morajo biti pripravljene na to, da bodo učne ure načrtovali skupaj z drugimi učitelji (timsko delo):
 - letna priprava učiteljev mora biti narejena po sklopih z načrtovanimi dejavnostmi učencev, da se lahko učitelji medpredmetno povezujejo po vsebini ali dejavnostih učencev;
 - učitelji se morajo zavedati svoje spremenjene vloge v razredu in načrtovanje pouka usmeriti v večjo aktivnost učencev pri pouku.

Če hočemo, da bo medpredmetno povezovanje uspešno in bo sledilo ciljem sodobne šole, moramo pri načrtovanju upoštevati naslednje faze medpredmetnega povezovanja:

1. opredelitev ciljev medpredmetnega načrtovanja;
2. določitev vsebinskega sklopa za medpredmetno povezavo;
3. določitev predmetov in ur iz posameznega predmeta, ki jih bomo povezali;
4. timsko načrtovanje skupne priprave na medpredmetno povezovanje;
5. izvedbo učnih ur pri medpredmetnem povezovanju;
6. analizo in vrednotenje izvedene medpredmetne povezave – opravijo jo učenci in učitelji, ki so povezavo načrtovali in realizirali (Bevc 2008, 186).

Dejavniki, ki omogočajo kakovostno in učinkovito šolo, so tisti, ki se nanašajo na medpredmetno povezovanje, timsko delo in dejavno vlogo učencev pri pouku (Karba 2008, 191).

Načrtovanje procesa poučevanja in učenja je ena izmed pomembnih nalog ravnateljevega dela. Ravnatelj je odgovoren za potek pedagoškega procesa na šoli, zato mora biti njegovo delo usmerjeno v načrtovanje, spremljanje in vrednotenje učiteljevega dela v razredu. Njegovo delo je načrtovanje pouka in drugih dejavnosti za učence na ravni šole. Odgovoren je za organiziranje razmer in pogojev, ki omogočajo medpredmetno povezovanje (spodbude učiteljem, razvojna naravnost, prednostne naloge šole, spremenjeni urniki ...) (Bevc 2008, 184).

Medpredmetno povezovanje lahko uporabimo:

- pri pouku;
- pri organizaciji dni dejavnosti;
- pri organizaciji projektne tedna;
- na strokovnih ekskurzijah;
- v šolah v naravi;
- na taborih ...

Medpredmetne povezave na Osnovni šoli Muta

Na Osnovni šoli Muta izvajamo različne oblike medpredmetnih povezav.

Medpredmetne povezave pri pouku

Timsko poučevanje: sočasno izvedena povezava dveh predmetov

Učitelja izvedeta medpredmetno povezavo sočasno v dveh urah. To pomeni, da sta v razredu hkrati oba in se v vlogi učitelja izmenjujeta glede na vsebino. Tako kot učitelja se izmenjujeta tudi predmeta, ki sta v medpredmetni povezavi.

Primeri mogočih povezav v 5. razredu:

- angleščina – gospodinjstvo (tekstil in oblačenje);
- šport – gospodinjstvo (skrb za zdravje);
- naravoslovje in tehnika – gospodinjstvo (prehrana);
- glasbena umetnost – angleščina (glasbene razglednice).

Primeri mogočih povezav v 6. razredu:

- slovenščina – šport (opis igre, športa – badminton);
- zgodovina – tehnika in tehnologija (gradbeništvo v času Grkov in Rimljanov – rimska hiša);

- zgodovina – angleščina.

Primeri mogočih povezav v 7. razredu:

- angleščina – slovenščina (razlike);
- državljanska vzgoja in etika – slovenščina (življenje v skupnosti – tu sem doma);
- slovenski jezik – geografija (opis države – Srednja Evropa);
- zgodovina – geografija (Rimljani na Slovenskem – zgodovina južne Evrope).

Primeri mogočih povezav v 8. razredu:

- slovenščina – likovna umetnost (impresionizem);
- slovenščina – glasbena umetnost (impresionizem);
- slovenščina – zgodovina (Primož Trubar – reformacija);
- slovenščina – biologija (raziskovanje življenja in dela znanstvenika);
- angleščina – geografija (Avstralija – opis celine);
- matematika – fizika (premo in obratno sorazmerje – Hookov zakon);
- šport – biologija (mišice in kosti);
- glasbena umetnost – nemščina (nemški pisatelji in skladatelji).

Primeri mogočih povezav v 9. razredu:

- matematika – fizika (enakomerno gibanje in uporaba enačb);
- slovenščina – zgodovina (grozote 2. svetovne vojne).

Učna ura traja 90 minut, največkrat brez odmora. Učitelja skupaj pripravita eno pripravo za načrtovano medpredmetno povezavo in v njej zapišeta cilje, ki bi jih rada vsak pri svojem predmetu dosegla. Skupaj izbereta učne metode in oblike dela ter skupaj preverita in ponovita usvojeno znanje. Mogoče je tudi, da se dogovorita za skupno ocenjevanje; v praksi tega doslej še nismo preskusili, nam pa pomeni izziv za naprej.

Učitelji so v anketi ob koncu šolskega leta omenili naslednje prednosti in slabosti timskega poučevanja.

Prednosti:

- timsko načrtovanje pouka in poučevanje kot oblika profesionalnega razvoja učitelja;
- vsebina in cilji dveh predmetov se prepletajo;

- zaradi obravnave enakih tematskih sklopov pri dveh predmetih ostane več časa za ponavljanje snovi;
- učenci so pri tako načrtovanih urah bolj dejavni;
- več časa ostane za ponavljanje, ker na začetku vsake ure ni potrebna motivacija.

Slabosti:

- sprememba urnika – težja organizacija, kadar je takih povezav v enem razredu veliko;
- učitelj izvede več ur na teden, kot jih ima sistemiziranih, saj je navzoč pri obeh urah, v dnevniku pa beleži le eno svojo uro; dodatno uro upoštevamo pri prispevku ur za počitnice.

Takih povezav smo v lanskem šolskem letu izvedli največ. S tovrstno organizacijo pridobijo učenci, saj učitelji uro načrtujejo skupaj s kolegom, kar od njih terja večjo odgovornost, kot če jo načrtujejo sami.

Zaporedna medpredmetna povezava dveh predmetov

Uri in predmeta v medpredmetni povezavi si sledita zaporedno. To pomeni, da en učitelj izvede svojo uro, nato pa drugi z istim tematskim sklopom nadaljuje pri drugem predmetu. Tudi v tem primeru morata učitelja uro načrtovati skupaj vse od ciljev, motivacije, učnih oblik, učnih metod pa do same izvedbe.

Vse prej zapisane primere medpredmetnih povezav lahko medpredmetno povežemo tudi na takšen način.

Učitelji so navedli naslednje prednosti tovrstnega povezovanja:

- obravnava tematskega sklopa traja več ur pri različnih predmetih;
- učitelj pri svoji uri nadgrajuje vsebino prejšnje ure;
- več časa ostane za ponavljanje v šoli, manj je domačih nalog, ker uvodna motivacija ni potrebna (opravil jo je učitelj pri prvi uri medpredmetne povezave);
- organizacija pouka je lažja – sprememba urnika največkrat ni potrebna.

Dobro je, kadar učitelj preskusi obe obliki in se potem odloči za uspešnejšo. Katero obliko povezave izberemo, je odvisno od več dejavnikov, zato morata učitelja pred izbiro načina medpredmetne povezave razmisliti o naslednjem:

- Katera oblika medpredmetnih povezav bo glede na predmeta v povezavi učinkovitejša?
- Ali lahko v medpredmetni povezavi uresničita cilje iz učnih načrtov za oba predmeta?
- Katera oblika medpredmetnih povezav bo v obstoječem urniku razreda izvedljiva?
- Katere učne oblike in metode dela bosta izbrala znotraj medpredmetne povezave, da bodo učenci čim bolj dejavni?
- S katerimi dejavnostmi učencev bosta uresničevala cilje vseživljenjskega učenja, kot so navajanje učencev na samostojno učenje, razvijanje timskega dela s sošolci, razvijanje spretnosti pri iskanju informacij ter kritičnega vrednotenja?

Oba načina spodbujata profesionalni razvoj učitelja, čeprav menim, da ga prvi še bolj, zato ker:

- učitelj odpre vrata svojega razreda sodelavcem;
- se poveča učiteljeva odgovornost za izvedbo ure, saj je poleg njega v razredu še sodelavec, ki ga kritično opazuje, z njim sodeluje, ga dopolnjuje in tudi ocenjuje;
- mora učitelj poleg znanja v razredu pokazati tudi veščine, ki jih bodo učenci v življenju potrebovali (timsko delo, komunikacija, zaupanje, sodelovalna kultura, prilagajanje novim okoliščinam, kritično in ustvarjalno mišljenje).

Več predmetov povežemo v sklop

Primer: zgodovina – slovenščina – tehnika in tehnologija (6. razred); tema: pisave. Predmeti so si sledili takole:

- Zgodovina (2 uri) – uro sta izvajali učiteljici zgodovine, učiteljici slovenščine sta hospitirali. Ob koncu ure je nastal miselni vzorec o izbrani temi.
- Slovenščina (1 ura) – uro sta izvajali učiteljici slovenščine. Iz miselnega vzorca, ki je nastal pri zgodovini, so učenci samostojno pisali strnjeno obnovo po opornih točkah.
- Tehnika in tehnologija (3 ure) – uro je izvajal učitelj tehnike. Tema: izdelava pisav iz papirja in zapisovanje na povoščene tablice (sodelovanje z muzejem iz Slovenj Gradca).

Po analizi ure smo skupaj z učitelji zapisali naslednje:

Učenci ves dan obravnavajo in raziskujejo en tematski sklop, in to pri različnih predmetih. Kar se naučijo pri enem, jim

je izhodišče za drug predmet. Ob večkratnem ponavljanju, uporabi različnih oblik in metod pri obravnavi iste teme ter zaradi različnih pogledov na isto temo je pozabljanje manjše, (notranja) motivacija učencev pa večja, kar prispeva k trajnosti in kakovosti njihovega znanja. Več časa je za aktivno delo učencev, manj je učenja na pamet, zaradi povezovanja vsebin je več razumevanja. Učitelji so poleg učnih ciljev pri vseh treh predmetih sledili skupnemu cilju, zapisnemu v tem šolskem letu.

Mnenje učiteljice razrednega pouka, navzoče pri uri slovenščine v medpredmetni povezavi:

Menim, da sta učiteljici izbrali primerno metodo učenja, saj so bili učenci dobro motivirani za delo in ustvarjalni. Medpredmetna povezava je bila popolna. Učenci so vsebine, ki so jih spoznali pri uri zgodovine in so bile zapisane v miselnem vzorcu, samostojno opisali v strnjeni obnovi pri slovenskem jeziku. To je bila moja prva hospitacija pri takšni medpredmetni povezavi. Bilo mi je zelo všeč, saj so se vsebine iz zgodovine pri različnih predmetih ves dan prepletale, učenci so se veliko naučili in bolje razumeli snov. Menim, da bi bilo dobro, če bi skozi vse šolsko leto imeli več takih dni.

Primer medpredmetne povezave pri organizaciji tabora

Pri organizaciji dvodnevne tabora smo iskali medpredmetne povezave, ki smo jih poskušali vsebinsko povezati z različnimi društvi iz kraja in okolice. Kot izvajalce smo povabili planince, gobarje, zeliščarke, lovce, astronome, tabornike, lokostrelce, gozdarje in zdravstvene delavce. Zunanje izvajalce smo glede na učne načrte in medpredmetne povezave v posameznih razredih smiselno vključili v načrtovanje in izvedbo tabora. Vključitev predstavnikov društev v načrtovanje in izvedbo učnih vsebin na taboru pomeni motivacijo za učitelje in učence v procesu učenja, hkrati pa tudi ustvarjanje učeče se skupnosti, ki je pogoj za učiteljev profesionalni razvoj.

Skupni cilji tabora za 2., 3. in 6. razred (2 dni):

- učenci spoznajo pomen dediščine;
- spoznajo življenje ljudi v preteklosti in danes (bivališča, prehrana, obleka, delo, prevoz);
- spoznajo možnosti za orientacijo v okolju;

- spoznajo značilnosti domačega kraja;
- znajo opisati, kako sami in drugi vplivajo na naravo;
- znajo pojasniti, kako sami dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živijo;
- preskusijo se v preživetju v naravi (nabirajo gobe, zelišča; pripravijo gobe, seznanijo se z uporabo zelišč);
- pred spanjem obvezno branje na glas za vse učence.

Naštete cilje smo v skladu z učnim načrtom prilagodili učencem v posameznem razredu.

Skupni cilji tabora za 8. in 9. razred (3 dni):

- učenci opravijo tečaj prve pomoči za devetošolce;
- spoznajo možnosti za orientacijo v okolju;
- spoznajo značilnosti domačega kraja, (pripravijo razglednico o Pernicah v slovenskem in angleškem jeziku);
- znajo opisati, kako sami in drugi vplivajo na naravo;
- znajo pojasniti, kako sami dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živijo;
- napišejo pismo županu, kako naj ohrani naravno in kulturno dediščino na Pernicah;
- preskusijo se v preživetju v naravi (nabiranje gob, zelišč; priprava gob, učijo se uporabe zelišč; z lovci in gozdarji gredo na teren in se učijo o živalih na območju Pernic, Urbana in sosednje Avstrije, spoznajo zakonitosti lova pri nas);
- s teleskopom opazujejo nebo in nebesna telesa; seznanijo se z zakonitostmi astronomije;
- pred spanjem obvezno branje na glas za vse učence.

Motivacija in pripravljenost učencev za sodelovanje pri učnih vsebinah sta bili navzoči ves dan, saj smo »učne ure« izvajali tudi popoldan.

Po končanem taboru so učenci izpolnili anketo, v kateri so na vprašanje, kaj jim je bilo na taboru najbolj všeč, odgovorili takole:

- srečanje z lovci (streljanje z zračno puško);
- srečanje z gobarji (nabiranje in spoznavanje gob);
- spuščanje po vrvi s planinci in plezalna stena;
- srečanje z gozdarji;
- sprehod s planinci na Urbana;

- skupno ležišče;
- kepanje;
- taborni ogenj in večerno druženje (petje, kviz, pečenje jedi na ognju);
- igre z žogo (nogomet);
- pouk na drugačen način;
- pogovori pred spanjem, branje pravljic, igranje družabnih igric;
- nočni pohod s svetilkami;
- pomivanje posode;
- igra v naravi in druženje;
- pohod s Pernic na Gortino.

Zapisano potrjuje, da so bili z dejavnostmi na taboru zadovoljni. Nobene dejavnosti, ki smo jo izvedli na taboru, niso ocenili kot nekaj, kar jim ne bi bilo všeč.

Zadovoljstvo nad taborom pa so izražali tudi učitelji, in sicer so bili navdušeni nad:

- timskim delom s kolegi;
- sodelovanjem z društvi;
- učenci z vedenjskimi težavami, ki so zaradi drugačne organizacije pouka postali motivirani za delo in so se vedli drugače kot v razredu;
- učenci, ki so imeli priložnost pokazati tudi svoja močna področja in interese pri vsakdanjih opravilih.

Tu se učiteljeva profesionalna rast kaže v povezovanju z različnimi društvi iz okolja. Vključitev predstavnikov društev v načrtovanje in izvedbo učnih vsebin na taboru pomeni motivacijo za učitelje in učence v procesu učenja, hkrati pa tudi ustvarjanje učeče se skupnosti, ki je pogoj za učiteljev profesionalni razvoj.

Medsebojne hospitacije

Opazovanje pouka ali hospitacije, tako ravnateljave kot drugih kolegov, so del profesionalnega razvoja učiteljev in pomembno vplivajo na kakovost poučevanja in učenja učencev. Ravnatelju hospitacije omogočajo nadzor nad delom učiteljev, z njihovo pomočjo lahko presoja kakovost poučevanja (Erčulj in Širec 2004, 18–26). Hospitacije so priložnost, da se učitelj izkaže pri delu v razredu,

kar je zelo pomembno za razvijanje njegove samozavesti. Medsebojne hospitacije so tudi priložnost, da se primeri dobre prakse pri pouku širijo znotraj šole.

Z medsebojnimi hospitacijami bi radi:

- predstavili primere dobre prakse pri pouku svojim sodelavcem;
- spodbujali medpredmetno povezovanje, načrtovanje in izvedbo učnih ur;
- spodbudili čim več timskega povezovanja učiteljev;
- pri učiteljih spodbujali refleksijo o učnih urah in samoevalvacijo;
- spodbujali ustvarjanje sodelovalne klime in medsebojno učenje – »kritični prijatelj«;
- urili učitelje za dajanje konstruktivnih povratnih informacij;
- navdušili učitelje za spremembe, predvsem za to, da bi izboljšali svoje delo v razredu;
- dosegli povezovanje po vertikali med učitelji;
- dosegli trajnost izboljšave (Debeljak idr. 2012, 62).

Vse naštetu zagotavlja profesionalni razvoj učiteljev, saj naj bi učitelj svoje delo v razredu izboljšal z ustrezno načrtovanimi, izpeljanimi in evalviranimi hospitacijami. Spremljanje učiteljevega dela pri pouku je sestavni del zagotavljanja kakovosti poučevanja (Erčulj 2007, 28).

V raziskavi TALIS je 46,1 % slovenskih učiteljev menilo, da ravnateljeva povratna informacija po opravljenih hospitacijah pomembno vpliva na izboljšanje poučevanja (Sardoč 2009).

Bevc, Fošnarič in Sentočnik (2002, 8) navajajo štiri korake za uspešno spremljanje in vrednotenje pedagoškega dela:

1. načrt pedagoškega vodenja in spremljanja;
2. priprava na spremljanje in vrednotenje;
3. izpeljava spremljanja;
4. vrednotenje po hospitaciji.

Tomičeva (2002, 125) pa meni, da bi morale tudi medsebojne hospitacije potekati po naslednjem načrtu:

- načrtovanje – postaviti je treba cilj opazovanja in pripraviti opomnik za spremljanje;
- opazovanje v razredu – zbiranje podatkov;
- povratna informacija – načrtovanje izboljšav.

PREGLEDNICA 1 Primer načrta medsebojnih hospitacij v preglednici

Učitelj izvajalec	Predmet	Mesec hospitacije	Tema hospitacije	Prisoten učitelj 1	Prisoten učitelj 2

Primer medsebojnih hospitacij na Osnovni šoli Muta

Načrtovanje

Na začetku leta si postavimo cilj, ki mu na hospitiranih urah sledimo oziroma ga spremljamo. Cilj medsebojnih hospitacij zapišemo v letni delovni načrt šole za tekoče šolsko leto. Izbranemu cilju sledi priprava opomnika, na katerega morajo odgovoriti učitelji, ki so navzoči pri hospitacijah in spremljajo uro. Izbrani cilj, zapisan v letnem delovnem načrtu, je bil: »Spodbujati in izboljšati branje z razumevanjem in pisanje«.

Poleg ravnateljice na hospitacijske ure odhajata še največ dva sodelavca, ki ju hospitiranje pri določenem predmetu zanima. Za načrtovanje medsebojnih hospitacij imamo v naši spletni zbornici preglednico (preglednica 1), v katero se učitelji vpišejo. Vsak učitelj se na začetku šolskega leta vpiše v preglednico dvakrat, enkrat kot izvajalec hospitacije in drugič kot opazovalec pri uri sodelavca.

Potem ko izvajalci vpišejo uro hospitacije, se lahko vpisujejo učitelji, ki bodo hospitirali. Ko so mesta zapolnjena, lahko učitelj hospitira pri kolegu, kjer je mesto še prosto.

Povratna informacija – analiza izvedene ure

Učiteljeva refleksija – samoevalvacija ure. Učitelj, ki je uro izvedel, najprej pove svojo refleksijo o uri. Pri tem si pomaga z vprašanji: Kaj sem pri uri uresničil tako, kot sem načrtoval? Ali sem dosegel cilje, ki sem si jih zastavil? Kako to vem? Kaj o izvedbi ure menijo učenci? Kaj je bilo pri uri dobro za učence? Katere veščine za življenje so učenci med uro razvijali? Kako sem pri uri uresničil cilj, ki je zapisan v letnem delovnem načrtu šole in je bil izbran za spremljanje v tem šolskem letu? Kaj bom v drugem oddelku istega razreda naredil drugače?

Ugotovitve prisotnih učiteljev – »kritično prijateljstvo«. Potem učitelj, ki je hospitiral, pove ali prebere svoje odgovore na vprašanja: Kako je učitelj pri uri sledil cilju, zapisanemu v letnem delovnem načrtu šole? Kako mi je bila ura všeč? Kaj bi posebej pohvalil? Kaj

bi pri uri spremenil? Kaj je bilo dobro za učence? Katere veščine za življenje so učenci razvijali med uro? Sem se kaj naučil in ali bom pri svojem pouku kaj uporabil? Učitelj svoj zapis prav tako odda v e-zbornici.

Povratna informacija ravnateljice. Povratno informacijo o uri pove tudi ravnateljica. Povzame tisto, kar je bilo dobro, izpostavi pozitivno in predlaga morebitne izboljšave. To je priložnost, da pohvali učiteljevo delo pri pouku.

Med analizo ure učitelje vedno povprašam tudi po tem, na osnovi katerega kriterija so izbrali uro, pri kateri bodo hospitirali. Učitelj se odloči, kje bo hospitiral, zaradi naslednjih razlogov:

- iskanja novih medpredmetnih povezav;
- spremljanja »svojih« učencev pri določenem predmetu na predmetni stopnji (to so omenile učiteljice razredne stopnje);
- morebitne uporabe učnih metod in oblik dela pri pouku svojega predmeta;
- želje po novem znanju;
- »Želim videti, kako učiteljica v prvi ali drugi triadi učencem razloži enako temo, kot jo obravnavamo z učenci pri biologiji.« (zapis učiteljice, ki je hospitirala, v anketi 2014);
- »Zanima me delo v enoti s prilagojenim programom v istem razredu, kot ga poučujem v matični šoli.« (zapis učiteljice, ki je hospitirala, v anketi 2013).

Nikoli doslej se ni zgodilo, da bi učitelj pri kolegu hospitiral zato, da bi ga potem kritiziral ali izpostavljal njegove napake. Da so učitelji »kritični prijatelji« in da se tudi na hospitacijskih urah počutijo »varne«, dokazuje navdušenje, s katerim po teh urah prihajajo iz razreda.

Učitelje pa je treba pred uvedbo medsebojnih hospitacij nanje dobro pripraviti. Seznaniti jih je treba z glavnim namenom medsebojnih hospitacij, ki je svetovanje, izmenjava izkušenj in širjenje primerov dobre prakse. Učitelji morajo ozavestiti, da so medsebojni odnosi oziroma sodelovalna klima v kolektivu najpomembnejši pogoj za sodelovanje med njimi. Koren (2007, 110) meni, da je treba v kolektivu ustvariti tako klimo, da bodo učitelji hospitacije sprejemali kot obliko učenja, kar jih bo spodbudilo k izboljšavam svojega dela. Opravljene izboljšave lastne prakse pa pomenijo napredek v profesionalnem razvoju učitelja.

Primer: medsebojna hospitacija pri medpredmetni povezavi glasbena umetnost – nemščina (8. razred)

- *Tematski sklop:* Nemški pisatelji in skladatelji.
- *Trajanje:* 2 šolski uri.
- *Oblika ure:* Oba učitelja sta bila navzoča dve šolski uri. Uro je z uvodno motivacijo začela učiteljica nemščine. Tako predmeta kot učitelja sta se med uro izmenjevala.
- *Cilj spremljanja pouka:* spodbujati in izboljšati branje z razumevanjem in pisanje.

Zapis učiteljice, ki je hospitirala:

Učitelja sta na zanimiv način (interaktivna tabla) spodbujala učence, da so brali in s tem izboljševali znanje branja. Zanimivo je bilo prepletanje branja slovenščine in nemščine. Povratno informacijo so v večini primerov prav tako dobili z branjem rešitev in s tem preverili razumevanje prebranega. Učitelja sta popravljala napake, ki so se pojavljale, in učence opozarjala na njihovo odpravljanje. Metoda učenja je bila ustrezna, saj so bili vsi učenci vso uro aktivni. Naloge so bile zanimivo zastavljene in so učence dobro motivirale. Učenci so dosti hodili k tabli, pisali rešitve, povezovali besede s slikami. Oba učitelja sta se trudila in vključevala vse učence in jih spodbujala pri delu. Poleg zapisa z besedami sta uporabljala tudi notni zapis in partituro za igranje na Orffova glasbila.

Mislím, da sta učitelja znanje medpredmetno zelo dobro povezovala. Povezovanje je potekalo sproti in se je prepletalo, tako da so učenci od glasbe in nemščine veliko odnesli. Dosti je bilo ponavljanja, naloge so bile raznolike. S pisnimi nalogami se je prepletalo poslušanje glasbe, orientacija na zemljevidu, igranje na instrumente, kar je učno uro naredilo zelo zanimivo. Morda bi si kaj lahko zapisali v zvezke, da bi vadili še pisanje, ki je pri naših učencih še vedno velik problem, ki se mu letos še posebno posvečamo.

Mnenja učencev:

Najbolj mi je bilo všeč, ko smo peli *Odo radosti* ob spremljavi inštrumentov v slovenskem in nemškem jeziku.

Bilo je zanimivo, saj smo spoznali nemške skladatelje in vse skupaj je bilo povezano, glasba in nemščina. Veliko smo se

naučili, tudi to, da imata nemščina in glasba lahko nekaj skupnega.

Medpredmetna ura mi je bila zelo všeč, saj smo se veliko novega naučili na zanimiv način. Upam, da bo še veliko takšnih ur.

Zaključek

S fleksibilnim predmetnikom smo začeli spreminjati vlogo učitelja in učencev v razredu. Z medpredmetnimi povezavami smo ustvarjali in spodbujali učečo se skupnost, z medsebojnimi hospitacijami pa smo primere medpredmetnih povezav širili med učitelji.

Medsebojne hospitacije pomembno vplivajo na kakovost poučevanja in učenja učencev, saj učitelju pomagajo, da izboljšuje svoje delo in odnose v šoli (Širec idr. 2013, 77).

Izvajanje medpredmetnih povezav in medsebojne hospitacije so dejavnosti, ki pomembno prispevajo k učiteljevi profesionalni rasti. Profesionalno rast učiteljev nadgrajujemo s širjenjem učeče se skupnosti v širše okolje, zunaj okvirov šole, tudi z vključitvijo različnih društev v organizacijo dni dejavnosti in taborov za učence.

Zapisano v članku nam je ob praksi na naši šoli potrdilo védenje, da je za profesionalni razvoj učiteljev in ravnatelja potrebno naslednje:

- pripravljenost strokovnih delavcev na to, da izboljšujejo svoje delo (motivacija, samoevalvacija);
- ustvarjanje pogojev za profesionalni razvoj (medsebojni odnosi, sodelovalna klima v kolektivu, spodbude vodstva, medpredmetne povezave, medsebojne hospitacije);
- izvedba tistih dejavnosti pri pouku, ki izboljšujejo znanje in veščine učencev;
- evalvacija napredka učencev in učiteljev na ravni šole.

Skrb za profesionalni razvoj učiteljev in spodbujanje vseživljenjskega učenja je pot h kakovostnemu osnovnošolskemu izobraževanju.

Literatura

- J. Krek, ur. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Bevc, V. 2008. »Medpredmetno načrtovanje.« V *Fleksibilni predmetnik – pot do večje avtonomije, strokovne odgovornosti in kakovosti*

- vzgojno-izobraževalnega dela: zbornik prispevkov*, ur. F. Nolimal, 183–189. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bevc, V., A. Fošnarič in S. Sentočnik. 2002. »Spremljanje in vrednotenje pedagoškega dela strokovnih delavcev.« Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Debeljak, M., C. Dominko, T. Gombač, J. Keršnik, K. Krajnik in M. Vehovec. 2012. »Medsebojne hospitacije kot strategije vodenja za učenje.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 23 (3): 61–75.
- Erčulj, J. 2007. »Spremljanje in opazovanje pouka.« V *Ravnatelj kot pedagoški vodja*, ur. M. Brejc, J. Erčulj in V. Logaj. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Erčulj, J. 2011. »Profesionalni razvoj kot profesionalna odgovornost.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 20 (2): 15–36.
- Erčulj, J., in A. Širec. 2004. »Spremljanje in usmerjanje učiteljevega dela – (zamujena) priložnost ravnateljev za izboljšanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 2 (5): 5–24.
- Karba, P. 2008. »Medpredmetno povezovanje na področju družboslovnih predmetov v osnovni šoli.« V *Fleksibilni predmetnik – pot do večje avtonomije, strokovne odgovornosti in kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela: zbornik prispevkov*, ur. F. Nolimal, 190–196. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Koren, A. 2007. *Ravnateljstvo: vprašanja o vodenju šol brez enostavnih odgovorov*. Koper: Fakulteta za management; Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Sardoč, M. 2008. »Medpredmetno povezovanje vzgojno-izobraževalnega procesa v 9-letni osnovni šoli.« http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/evalvacija/2002/_1_naslovna_stran_povzetek_kazalo.pdf
- Tomič, A. 2002. *Spremljanje pouka*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Širec, A., A. Ašič, M. Ambrož Bezenšek, J. Bogataj, L. Cerar, K. Fridrih, R. Gajšek, A. Novšak, I. Pavc, D. Ravnik in J. Vidmar. 2013. »Uvajanje ravnateljstev in kolegialnih hospitacij pri spremljanju aktivnega učenja otrok in učencev.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 26 (3): 71–96.
- »Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOVFI).« 2007–2012. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF in 57/12 – ZPCP-2D.
- »Zakon o osnovni šoli (ZOSN).« 2006–2013. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF in (63/13).

■ Anita Ambrož je ravnateljica na Osnovni šoli Muta.
anita.ambroz@guest.arnes.si